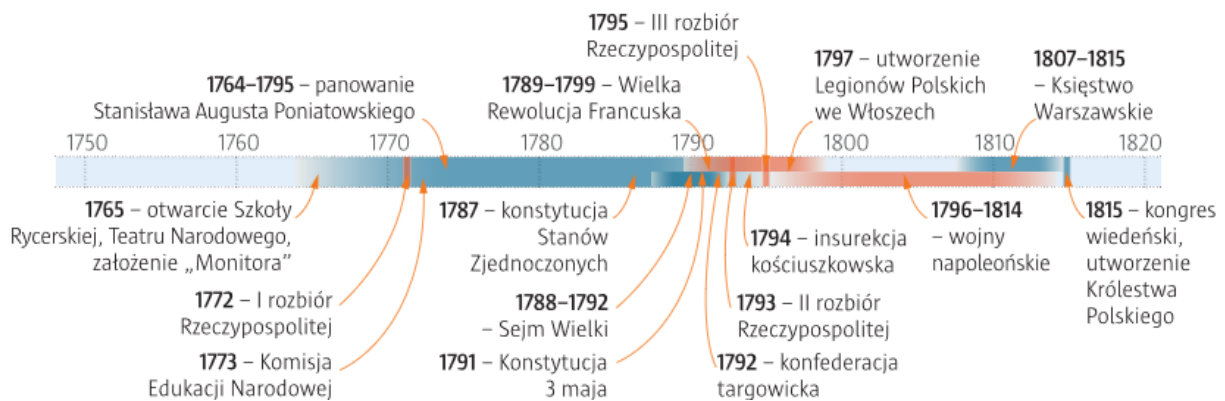

Temat 11: Wiek rozumu, czyli oświeceniowa Europa

- Epoka historyczna wyznaczona przez przemiany polityczne i kulturowe
- Nazwa: oświecenie, wiek filozofów, wiek rozumu
- Ważne wydarzenia

- Wartości , idee

Immanuel Kant Odpowiedź na pytanie: Czym jest Oświecenie?

*Oświecenie to wyjście człowieka z zawińionej przez niego niedojrzałości. Niedojrzałość jest nieumiejętnością w posługiwaniu się własnym rozumem bez przewodnictwa innych. Niedojrzałość ta jest zawińiona przez człowieka, jeśli jej powód tkwi nie w braku rozumu, ale zdecydowania i odwagi, by swym rozumem posługiwać się bez zwierzchnictwa innych. **Sapere aude! Odważ się posługiwać własnym rozumem!** – oto maksyma oświecenia.*

(TAK!) rozum, wykształcenie, nauka, krytycyzm, wolność, tolerancja, równość, braterstwo, postęp

(NIE!) zabobon, ciemnota umysłowa, fanatyzm, dogmaty, autorytety, pańszczyzna, hierarchia społeczna, niesprawiedliwość, nietolerancja

- Najwybitniejsi twórcy i ich dzieła

Literatura obca	
Francja	
Wolter	<i>Kandyd, czyli optymizm</i> (powiastka filozoficzna), <i>Listy o Anglikach</i> (listy filozoficzne),

	<i>Traktat o tolerancji</i> (traktat filozoficzny)
Denis Diderot	<i>Kubuś Fatalista i jego pan</i> (powiastka filozoficzna)
Jean-Jacques Rousseau	<i>Nowa Heloiza</i> (powieść epistolarna), <i>Umowa społeczna</i> (traktat)
Pierre de Beaumarchais	<i>Cyrulik sewilski</i> , <i>Wesele Figara</i> (tragedie)
Anglia	
Daniel Defoe	<i>Przypadki Robinsona Crusoe</i> (powieść)
Jonathan Swift	<i>Podróże Guliwera</i> (powieść)

!!! Zobacz również opracowanie tematu:

<https://epodreczniki.pl/a/wiek-rozumu-czyli-oswieceniowa-europa/D13CaUU17>

Temat 12: Oświecona filozofia

Światopogląd oświecenia. !! Oświecanie umysłów, walka z ciemnotą i zabobonem oraz z nietolerancją i niesprawiedliwością - to główny cel filozofów epoki.

Kierunki filozofii oświecenia	Krótka charakterystyka
racjonalizm	rozum - podstawowe narzędzie poznawcze
empiryzm	źródłem ludzkiej wiedzy jest doświadczenie
sensualizm	doświadczenie zmysłowe
deizm	Bóg stworzył świat, ale nie ingeruje w jego bieg
ateizm	negacja istnienia Boga
materializm	rzeczywistość ma charakter tylko fizyczny
liberalizm	wolność i niezależność w życiu gospodarczym i politycznym
Filozofia i myśl społeczno-polityczna	Krótka charakterystyka
John Locke	Angielski filozof - zwolennik empiryzmu . Uważał, że w ludzkim umyśle nie mogą istnieć jakiegokolwiek wrodzone idee. Jest on jak czysta tablica (łac. <i>tabula rasa</i>), wypełniająca się dopiero przez doświadczenia
Monteskiusz (Charles de Montesquieu)	Francuski filozof - autor koncepcji trójpodziału władzy na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą . Taki podział władzy do dziś jest podstawą ustroju wszystkich państw demokratycznych. Prawa naturalne (np. do życia, wolności, własności) są, według niego, niezmiennie i jednakowe we

	wszystkich społeczeństwach; prawa społeczne i polityczne natomiast muszą być zgodne z „duchem narodu”, który je tworzy
Wolter (François-Marie Arouet)	Francuski filozof, publicysta, historyk, poeta, prozaik, dramaturg. Nie stworzył spójnego systemu filozoficznego, swoje poglądy często przekazywał w formie literackiej (np. w powiastce filozoficznej <i>Kandyd</i> , czyli <i>optymizm</i>). Był deistą i zwolennikiem liberalizmu
Denis Diderot	Francuski filozof i pisarz, inspirator i koordynator prac nad Wielką encyklopedią francuską ; autor powiastki filoz. "Kubuś Fatalista i jego pan"
Jean Jacques Rousseau	Francuski filozof - zakwestionował optymistyczną wiarę, że w historycznym rozwoju ludzkości dokonuje się ciągły postęp we wszystkich dziedzinach życia
Immanuel Kant	Niemiecki filozof zakładał istnienie w ludzkim umyśle pewnych wrodzonych form poznania wyprzedzających jakiegokolwiek doświadczenie

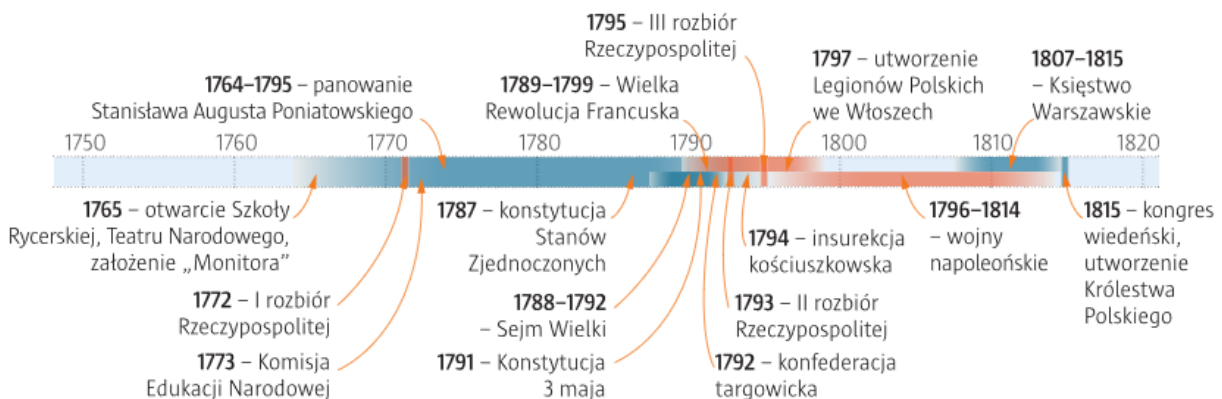
Libertynizm - ruch umysłowy: odrzuca wszelkie autorytety i zasady ograniczające umysł człowieka; propagowanie sceptycznego i racjonalnego stosunku do rzeczywistości; atakowanie Kościoła i religii; rozluźnienie norm moralnych i obyczajowych.

!!! Zobacz również opracowanie tematu:

<https://epodreczniki.pl/a/oswiecona-filozofia/DMkqfYGV2>

Temat 13: Oświecenie w Polsce

➤ Ważne wydarzenia

- W Polsce za sprawą Stanisława Augusta Poniatowskiego centrum cywilizacyjno-kulturalnym stała się Warszawa. Z inicjatywy króla zaczęto wydawać czasopisma „Monitor” oraz „Zabawy Przyjemne i Pożyteczne”, założono **scenę narodową**, **Szkołę Rycerską**, rozpoczęła działalność **Komisja Edukacji Narodowej**. Król był mecenasem pisarzy, artystów, uczonych, finansował budowę wielu gmachów. Zgromadził wielkie zbiory dzieł sztuki. Rozbudował Zamek Królewski, ufundował pałac Na Wodzie w Łazienkach. Zgromadził wokół siebie najwybitniejszych pisarzy (słynne **obiady czwartkowe**).
- Konkurencyjny ośrodek kulturalny, w którym propagowano sentymentalizm, stworzyli w swojej rezydencji w **Puławach** książęta Czartoryscy. Zorganizowano tam teatr, zapraszano poetów (Franciszka Dionizego Książęta, Juliana Ursyna Niemcewicza), a księżna Izabela założyła Świątynię Sybilli – pierwsze w kraju muzeum gromadzące pamiątki narodowe. W puławskich dobrach powstał również park w stylu angielskim.

➤ Najwybitniejsi przedstawiciele polskiego oświecenia

Stanisław Konarski	<i>O poprawie wad wymowy</i> (rozprawa dydaktyczna), <i>O skutecznym rad sposobie</i> (rozprawa polityczna)
Ignacy Krasicki	<i>Pijaństwo, Żona modna, Do króla, Świat zepsuty</i> (satyry); <i>Monachomachia, Myszeida, Święta miłości kochanej ojczyzny</i> ; bajki
Adam Naruszewicz	<i>Chudy literat</i> (satyra)
Stanisław Trembecki	bajki, <i>Oda nie do druku, Sofjówka</i> (poemat opisowy)
Franciszek Zabłocki	<i>Fircyk w zalotach, Sarmatyzm</i> (komedie)
Julian Ursyn Niemcewicz	<i>Powrót posta</i> (komedia)
Franciszek Karpiński	<i>Do Justyny. Tęskność na wiosnę, Laura i Filon</i> (sielanki), <i>Pieśni nabożne</i> , m.in.: <i>Pieśń o narodzeniu Pańskim (Bóg się rodzi...)</i> , <i>Kiedy ranne wstają zorze...</i> , <i>Wszystkie nasze dzienne sprawy...</i>
Józef Wybicki	<i>Pieśń Legionów Polskich we Włoszech</i> (wiersz)
Wojciech Bogusławski	<i>Krakowiaczy i Górale</i> (opera)
Stanisław Staszic	<i>Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego</i> (traktat biograficzny)
Hugo Kołłątaj	<i>Listy Anonima</i> (traktat epistolarny), <i>Prawo polityczne narodu polskiego, czyli układ rządu Rzeczypospolitej</i> , <i>O ustanowieniu i upadku konstytucji polskiej 3 maja 1791</i> (publicystyka)

➤ Wzorce i antywzorce osobowe popularne w literaturze polskiego oświecenia

Wzorce	Antywzorce
<ul style="list-style-type: none"> patriota obywatel (sarmata oświecony) – człowiek uczciwy, prawy, szlachetny, bezinteresowny, kochający swoją ojczyznę, przywiązany do tradycji, skłonny do poświęceń dla dobra ogółu 	<ul style="list-style-type: none"> sarmata – człowiek odznaczający się konserwatyzmem, megalomanią narodową i stanową, ksenofobią, prostactwem, warcholstwem, brakiem poszanowania dla prawa, kłótnością, chętnością, skłonny do nadużywania alkoholu
<ul style="list-style-type: none"> uczony – racjonalista odrzucający wszelkie przesady, tolerancyjny, ciekawy 	<ul style="list-style-type: none"> fircyk lub dama modna – osoba bezkrytycznie zapatrzona w modę, rozrzutna, zarozumiała,

świata, wykształcony, wierzący w siłę nauki i postęp, patrzący z dystansem na rzeczywistość, szanujący prawo

egoistyczna, obojętna na sprawy społeczne i polityczne

!!! Zobacz również opracowania tematu:

<https://epodreczniki.pl/a/oswiecona-polska/DcbkKq2gZ>

https://pl.wikipedia.org/wiki/O%C5%9Bwiecenie_w_Polsce

Wirtualne zwiedzanie Łazienek Królewskich

<https://www.lazienki-krolewskie.pl/pl/aktualnosci/wirtualnyprzewodnik-zwiedzaj-online>

Canaletto (Bernardo Belotto) - malarz Warszawy czasów oświecenia; nadworny malarz króla Stanisława Augusta Poniatowskiego

https://pl.wikipedia.org/wiki/Bernardo_Bellotto

<https://www.zamek-krolewski.pl/historia/canaletto>

<https://www.zamek-krolewski.pl/zwiedzanie/aktualnosci/poznaj-zamek-online/skarby-kolekcji-zamku-obrazy-canaletta>

Temat 14: Trzy nurty w sztuce oświecenia

Klasycyzm

Główny kierunek w sztuce oświecenia nawiązujący do wzorów antycznych, ukształtowany w XVII w. we Francji i rozwijający się w XVIII w. w całej Europie. **Klasycyzm cechują: harmonia, ład, symetria, statyka zamiast dynamizmu, oszczędność wyrazu, idealizacja.**

Cechy sztuki klasycyzmu	
Architektura	<ul style="list-style-type: none">• kopiowanie elementów architektury starożytnej• stosowanie greckich porządków architektonicznych: doryckiego, jońskiego, korynckiego• budowle wznoszone na planie zwartym: koła lub prostokąta• dominacja fasad o liniach prostych, oszczędne stosowanie zdobnictwa, używanie jasnych barw• stosowanie kolumnad i kolumnowych portyków ze zwieńczeniem w postaci trójkątnego frontonu
Rzeźba	<ul style="list-style-type: none">• kompozycja statyczna, naturalne proporcje ciała, rzadkie stosowanie polichromii (malowania rzeźb), miękka, płynna linia, twarze najczęściej pozbawione emocji, współczesne postacie pokazywane w antycznych szatach, kopiowanie antycznych kompozycji

	<ul style="list-style-type: none"> • tematyka: mitologiczna, alegoryczna, portretowa, pejzaż miejski – weduta
Malarstwo	<ul style="list-style-type: none"> • unikanie kontrastów kolorystycznych i światłocieniowych, gładka faktura bez śladów pędzla, idealizacja (idealne proporcje), kształty ważniejsze niż barwa • tematyka: mitologiczna, pasterska, historyczna, portrety

Rokoko

Styl plastyczny charakteryzujący się swobodnym użyciem **falistych, lekkich, płynnych, niesymetrycznych form ornamentacyjnych, wpływem motywów chińskich, skłonnością do miniaturyzacji**. Występował w malarstwie, architekturze, rzeźbie, sztuce zdobniczej, meblarstwie. W malarstwie historię wyparły **sceny pasterskie i mitologiczne**. Obowiązywały subtelność i finezja. Styl wewnątrz **radosny, jasny, wysublimowany, operujący bielą i złotem**. Styl ten, podobnie jak w baroku, opierał się na **zasadzie przeciwieństw**.

Sentymentalizm

Prąd umysłowy i literacki będący konkurencją wobec światopoglądu, estetyki i literatury klasycyzmu. Przejawiał się głównie w literaturze i obyczajowości. Dla sentymentalistów podstawowym źródłem wiedzy o świecie było **poznanie zmysłowe**. Nie postrzegali oni świata jako miejsca pełnego ładu i harmonii (klasycyzm), ale widzieli narastające konflikty i napięcia mające świadczyć o kryzysie moralnym ówczesnej cywilizacji. Przyczynę upadku upatrywano w odejściu od stanu naturalnego. Sentymentalisci wierzyli we wrodzoną **dobroć człowieka**, rozum zastąpili **sercem**, eksponowali **uczucia**. Przedstawiciele: Jean-Jacques Rousseau (*Nowa Heloiza*), w Polsce – Franciszek Karpiński, który stworzył wzór osobistej liryki bezpośredniego wyznania (*Laura i Filon*).

!!! Zobacz również opracowania tematu:

Neoklasycyzm

<https://epodreczniki.pl/a/neoklasycyzm/D1CurRzj0>

Sentymentalizm

<https://epodreczniki.pl/a/wprowadzenie/DEtDmXhPt>

Rokoko

<https://epodreczniki.pl/b/geneza-i-cechy-stylu-rokokowego/PtQvDBK9e>

Opracowano na podstawie WSiP